

शिकार

ना. सी. फडके

रिया पब्लिकेशन्स, कोल्हापूर

प्रमुख वितरक

अजब डिस्ट्रिब्युटर्स

६७८-ई, निदान हॉस्पिटलसमोर,

शाहूपुरी, २ री गल्ली, कोल्हापूर.

ajabpublications@gmail.com

शिकार : ना. सी. फडके

© सुरक्षित

प्रकाशक

रिया पब्लिकेशन्स
६७८-ई, निदान हॉस्पिटलसमोर,
शाहूपुरी, २ री गल्ली, कोल्हापूर.
riyapublications@gmail.com

प्रमुख वितरक

अजब डिस्ट्रिब्युटर्स
६७८-ई, निदान हॉस्पिटलसमोर,
शाहूपुरी, २ री गल्ली, कोल्हापूर.
ajabpublications@gmail.com

अक्षरजुळणी

रावजी देसाई

मुखपृष्ठ

चित्रमित्र पब्लिसिटी, कोल्हापूर.

मुद्रक

जयंत प्रिंटेरी

आवृत्ती

२२ ऑक्टोबर, २०१३

किंमत

₹ २१०/-

शिकार

गाडीतून उतरलेल्या उतारूंचा घोळका केव्हाच स्टेशनाबाहेर पडून पांगला होता. चढणारे उतारू थोडेच होते. ते डब्यातल्या गर्दीत जिरून गेले होते. डब्यांची दारं बंद झाली होती. सिग्नलही पडला होता. परंतु धुराचे भपकारे आणि वाफ सोडणारं इंजिन जागच्या जागी उभं होतं. कारण पार्सलाच्या डब्यापुढे पेट्यांच्या आणि करंड्यांचा जो प्रचंड ढीग पडला होता तो चढविण्याच्या कामात आठ-दहा कुली गुंतले होते. तरीदेखील ते काम अजून आटपायचं होतं. गार्ड पुन्हा पुन्हा कुर्लीवर ओरडत होता, “जल्दी ! आटपा !” ते कुलीही झटपट करंड्या आणि पेट्या उचलून आत टाकीत होते. परंतु दीड-दोनशे डाग उचलून डब्यात व्यवस्थित ठेवण्याच्या कामाला वेळ लागणारच !

भाजीच्या व फुलांच्या करंड्या आणि फळांच्या पेट्या डब्यात चढविण्याची ‘झिलझिल’ स्टेशनावरची ही घाई रोजची ठरलेली होती. गार्डनं कितीही धांदल केली तरी गाडी अखेर झिलझिल स्टेशनावरून सुटायला दोन-चार मिनिटं तरी उशीर व्हायचा हे ठरलेलं हेतं. आपापले बोजे खांद्यावर, डोक्यावर सांभाळून संध्याकाळच्या प्रहरी येणाऱ्या या गाडीची वाट बघत फलाटावर रोज उभे राहणारे खेडूत दहा-पाचच असत. परंतु या संध्याकाळच्या गाडीनं रवाना होण्यासाठी रोज दीड-दोनशे करंड्या आणि पेट्या रचून ठेवलेल्या फलाटावर दिसत असत. ताज्या भाजीच्या वासानं आणि फुलांफळांच्या सुगंधानं सारा प्लॅटफॉर्म दरवळून

गेलेला असे. हा दरवळ स्टेशनाच्या आवारात खरं म्हणजे अष्टौप्रहरच भरलेला असे. कारण आजची गाडी करंड्या आणि पेट्या घेऊन गेली की लगेच दुसऱ्या दिवशी सकाळी नव्या करंड्या आणि नव्या पेट्या रवाना होण्यासाठी येऊन पडत. स्टेशनापासून सुमारे पंधरा मैलांवर खूप मोठा सरकारी फार्म होता. तिथल्या विस्तीर्ण मळ्यात व बागेत तयार होणारी नाना प्रकारची भाजी, फुलं आणि फळं करंड्यांत आणि पेट्यांत व्यवस्थित भरली जाऊन रोजच्या रोज सकाळी एका मोठ्या ट्रकमधून स्टेशनावर येऊन दाखल होत. भाजीची, फुलांची व फळांची ही जा-ये झिलझिल स्टेशनावर अखंड चालू असे, आणि त्यामुळे स्टेशनाच्या आवारात तो घमघमाट सदाच भरलेला असे. हा साराच प्रदेश निसर्गाच्या शोभेन भरलेला होता; परंतु सरकारी फार्मवरचे मळे आणि बागा म्हणजे या भागातील सृष्टीसौंदर्यावर माणसानं चढविलेला कळस होता. या मळ्यातील आणि बागांतील परोपरीचे सुवास आणि दर्प जणू पॅकबंद करून रोज झिलझिल स्टेशनावर आणून टाकले जात. या स्टेशनावर राहणाऱ्या आणि वावरणाऱ्या रेल्वेच्या नोकरांना नित्याच्या सवयीमुळे हा घमघमाट कदाचित येईनासाही झाला असेल; परंतु इथे प्रथमच पाऊल टाकणाऱ्या नवख्या मुशाफिराला मात्र गाडीतून उतरल्याबरोबर एकदम काही जाणवत असेल तर हा दरवळ ! झिलझिल स्टेशनावर नव्यानं दाखल होणारा प्रवासी या दरवळानं चकित आणि मुग्ध होऊन जागच्या जागी उभाच राहात असे...

आज गाडीतून खाली उतरलेला एक प्रवासी असाच उभा राहिला होता. गाडीतून उतरल्याबरोबर तो प्रथम थांबला तो सामान न्यायला एखादा कुली मिळतो की नाही ते पाहण्यासाठी, परंतु कुली न मिळाल्यामुळे त्याला उभं राहावं लागलं, आणि त्यानं सभोवार नजर टाकली तेव्हा आपल्याला येथून जायचं आहे या गोष्टीचा संपूर्णतः विसर पडल्यामुळे तो थांबला. थांबला आणि बघत राहिला. एखाद्या कोंदणात बसविलेला खडा दिसावा त्याप्रमाणे निसर्गशोभेच्या चौकटीत ते छोटंसं स्टेशन बसविल्यासारखं भासत होतं. फलाटाच्या तिन्ही बाजूंस तर झाडांची आणि वेलींची गर्दीच होती. उंच सरळ वाढलेल्या अर्जुनाच्या झाडावरून गळलेल्या ताज्या आकडेबाज पांढऱ्या फुलांचा सडा तर फलाटावरच्या वाळूत

जागोजागी पडला होताच. वेलींच्या काळसर हिरव्या पर्णराजींवर नाजूक फुलांचे रंग ठिकठिकाणी खुलले होतेच. तुरेदार तांबड्या गवतपात्यांचं कातरकाम करून स्टेशनाच्या नावाची इंग्रजी अक्षर ज्यात कोरली होती अशा हिरवळीच्या उतरत्या रुंद पट्टीवर नुकतंच पाणी मारलं गेलं असल्यामुळे दुरून एखाद्या गालिच्यासारखी वाटणारी ही दाट हिरवी पट्टी तर ताजेपणानं खुलून दिसत होतीच; परंतु स्टेशनच्या आवारापलीकडे नजर टाकली की, चारी दिशांना निसर्गाची केवढी भरगच्च शोभा पसरलेली दिसत होती !

गुलनारचं मोठं जंक्शन सोडून गाडी झिलझिलकडे निघाली तेव्हापासूनच जिकडे पाहावं तिकडे पाण्याचे छोटे मोठे ओहोळ, झाडं आणि वेली दिसू लागल्या होत्या. परंतु झिलझिल स्टेशनच्या आसमंतातील सृष्टिशोभा आणखीच विलक्षण होती. जिकडे नजर टाकावी तिकडे वन्य शोभेचे नानाविध रंग नजरेला भेटत होते. स्टेशनाच्या पलीकडचा प्रदेश डोंगराळ आहे की सपाट आहे याचा तर्क करणं कठीण होतं. कारण उंच उंच वृक्षांच्या आडोशानं तो प्रदेश संपूर्णतः झाकला गेला होता. सूर्य अजून बराच वर होता. झाडांच्या फांद्यांच्या लहानमोठ्या झरोक्यातून झळाळणाऱ्या प्रकाशाचे पुंज दिसत होते. परंतु प्रकाश अडविला गेल्यामुळे स्टेशनाच्या आवारात बरीच संध्याकाळ झाल्याचा भास होत होता. नुकताच दिवस उजाडला आहे की सूर्यास्ताची घटका जवळ आलेली आहे ते चटकन ओळखता येण्यासारखं नव्हतं. स्टेशन लहानसंच असल्यामुळे माणसांचा कलकलाटही नव्हता. इंजिनमधून सुटणाऱ्या वाफेचा फुत्कार, उतारूंची कुजबुज, आणि करंड्या व पेट्या डब्यात चढविणाऱ्या कुलींचे हुकार यांखेरीज दुसरा आवाज नव्हता. वातावरणात स्तब्धताच भरल्यासारखं वाटत होतं. त्या स्थळाच्या रमणीयतेवर स्तब्धतेचं विरल वस्त्र घातलेलं होतं, आणि त्या वस्त्राला जणू फुलाफळांचा सुगंध लावला होता ! त्या सुगंधानं केवळ घ्राणेंद्रियच नव्हे तर सारी पंचेंद्रियं भारावल्यासारखी होऊन माणसाला विसर पाडण्याचा गुण होता... गाडीतून उतरून प्रथम हमालाची म्हणून वाट पाहण्यासाठी उभा राहिलेला तो प्रवासी सभोवारची सृष्टिशोभा बघता बघता आणि त्या अवर्णनीय दरवळाचा आस्वाद घेता घेता इतर साऱ्या गोष्टी विसरून गेला. बेभान झाला...

सान्या करंड्या आणि पेट्या डब्यात चढल्या. डब्याचं दार बंद झालं. कुलूप लागलं. गार्डनं शिट्टी फुंकली. एंजिनाची शिट्टी वाजली. रुळांवर चाकांचे आवाज होऊ लागले, गाडी हलली, वेग वाढवून निघाली, थोड्याच वेळात वळण घेऊन दिसेनाशी झाली... एक महत्त्वाचा विधी उरकल्याप्रमाणे स्टेशनमास्तरनं श्वास सोडला, आणि जुन्या झिजलेल्या बुटांनी फलाटावरची वाळू चिरडीत तो आपल्या ऑफिसकडे निघाला. वाटेत तो थांबलेला प्रवासी त्याला दिसला. त्याच्या पोषाखाकडे पाहिल्याबरोबर त्याची अदबीनं विचारपूस केली पाहिजे असं स्टेशनमास्तरला वाटलं. त्यानं थबकून सलाम केला व हिंदुस्थानीत विचारलं, “आपणाला कुली पाहिजे काय ?”

आपल्या तंद्रीतून भानावर आल्याप्रमाणे त्या प्रवाशानं उलट सलाम केला आणि म्हटलं, “होय, कुली दिलात तर मेहेरबानी होईल.”

असे चांगले कपडे केलेली माणसं झिलझिल स्टेशनावर उतरली की कुठे जात असत ते स्टेशनमास्तरला माहीत झालेलं होतं. त्यानं विचारलं, “आपण सरकारी फार्मवर जाणार काय ?”

“होय. मोटार, टांगा काही मिळेल की नाही ?”

“टांगा मिळेल, परंतु आपल्याला मुक्कामाला पोहोचायला फार उशीर होईल. टपाल खात्याची मोटार आली की एखादा-दुसरा उतारू घेऊन जाते. परंतु ती येते सकाळी.” बोलता बोलता एक कुली त्यांच्या पुढून जाऊ लागला तेव्हा त्याला ‘शुक्’ करून तो म्हणाला, “साहेबांचं सामान उचल.” हमाल सामान घेऊन चालू लागला तेव्हा तो म्हणाला, “या, थोडा वेळ माझ्या ऑफिसात टेका. फार्मवर जाण्याची शक्य ती चांगली तजवीज मी आपल्यासाठी करतो.” ऑफिसात पोहोचल्यावर त्यानं विचारलं, “आपल्या येण्याची वर्दी फार्मवर आधी दिलेली आहे का आपण ?”

“नाही.”

“आधी वर्दी दिलेली असली आणि गाडी मागवलेली असली की फार्मवरची स्टेशनवॅगन येते न्यायला. आपण कुणाकडे जाणार आहात ?”

“प्रधानसाहेबांकडे. मी त्यांचा धाकटा भाऊ.”

या शब्दांचा एखाद्या जादूच्या मंत्राप्रमाणे परिणाम होईल अशी त्या प्रवाशाची कल्पना नव्हती. परंतु त्याचे ते शब्द ऐकल्याबरोबर स्टेशनमास्तरनं खुर्चीतल्या खुर्चीत उठल्यासारखं करून हस्तांदोलनासाठी हात पुढे केला, आणि म्हटलं, “होय? आपली भेट म्हणजे मोठ्या आनंदाची बात आहे. प्रधानसाहेबांकडे येणाऱ्या मेहमानाची शक्य तितकी उत्तम सोय करणं आमचं काम आहे. आपण तर सांगता, प्रधानसाहेब म्हणजे आपले बडे भाई ?”

“होय. तो माझ्याहून फक्त दोनच वर्षांनी मोठा.” स्टेशनमास्तर आपल्या सूटकेसवरच्या नावाकडे पाहात आहे असं लक्षात येताच तो किंचित हसून पुढे म्हणाला, “आमच्या दोघांच्या नावांची इंग्रजी आद्याक्षरं आर.सी. अशीच आहेत. त्याचं नाव राजेंद्र आणि माझं रवीन्द्र.”

स्टेशनमास्तरही थोडासा हसला. त्यानं विचारलं, “चहा घेणार ना थोडा ? इथे स्टेशनावर दुकान नाही. परंतु घरून मागवितो. आपण चहा घेऊ तोपर्यंत तुमच्या वाहनाची शक्य तितकी चांगली सोय करतो. आज कोण वार ? रविवार. प्रधानसाहेब गेलेले असणार शिकारीला-”

“असं ?” रवीन्द्रानं जरा आश्चर्यानं विचारलं. तो मनाशी म्हणाला, राजूचा हा शिकारीचा षोक नवा दिसतो आहे.

स्टेशनमास्तरनं एका कारकुनाला चहा घेऊन येण्यासाठी घरी पाठविलं, आणि तो म्हणाला, “हां. साहेब लोक रविवारी चर्चला जातात तसे प्रधानसाहेब शिकारीला जातात. त्यांचा नेम कधी चुकायचा नाही. कधी कधी त्यांच्याबरोबर बाईदेखील जातात. पण क्वचित्. त्या बहुधा घरी असतील. त्यांना फोन करून गाडी मागवविता येईल-”

रवीन्द्र म्हणाला, “नको नको. इतकी कशाला तसदी ? टांगा मिळेल ना मला ?”

“मिळेल तर काय झालं ? अगदी उत्तमातल्या उत्तम घोड्याचा टांगा पाहून देतो. आपल्याला फार्मवर पोहोचायला दिवेलगणी होईल एवढंच.”

“झाली तर झाली. फार्मपर्यंत रस्ता अगदी उत्तम आहे ना ?”

“अगदी फर्स्ट क्लास !”

“मग झालं तर. टांग्यातून जाण्यातही मजा येईल.”

असं म्हणताना रवीन्द्रच्या मनात आलं, किती तरी दिवसांत टांग्यातून आपण कुठे प्रवास केला नाही. आगगाडीच्या आणि मोटारीच्या सुखसोयी आता जिकडे तिकडे इतक्या झाल्या आहेत की दहा पंधरा मैलांचा प्रवास टांग्यानं करतो म्हटलं तरी माणसाला तो सहजासहजी करता येणार नाही. बैलगाडीत कडब्याच्या ढिगावर गाद्यागिद्यां टाकून आरामशीर पडून बैलांच्या गळ्यातल्या घुंगरांचा आवाज ऐकत रात्रीच्या प्रहरी प्रवास करण्याच्या गोष्टी तर दूरच राहिल्या. टांग्यातून जाण्यात एक निराळीच गंमत आहे खरी. मोटारीनं काय आपण नेहमीच जातो... त्याला एवढीच शंका आली की टांग्याचं घोडं एखाद्या हरदासी तट्टासारखं असलं म्हणजे मात्र पंधरा मैल जायला चार तास लागायचे...

परंतु टांग्याला जोडलेलं घोडं पाहिल्याबरोबर त्याची ही शंका नाहीशी झाली. काळाभोर, देखणा, पाणीदार घोडा लगामाशी ओढ घेत होता आणि पुढच्या एका टापेनं माती उकरीत होता. त्याच्या पुढ्यावर हात चोळीत उभ्या असलेल्या टांगेवाल्याला स्टेशनमास्तर हिंदुस्थानीत म्हणाला, “देखो हरनाम, प्रधानसाहेबांचे मेहमान आहेत. दिवेलागणीच्या आत मुक्कामाला पोहोचायला हवं.”

हरनाम सलाम करून म्हणाला, “दिवेलागणी कशाला हवी मालिक ? पंधरा मैल म्हणजे दीड घंट्याचादेखील पल्ला नाही माझ्या घोड्याला.” त्यानं घोड्याच्या पुढ्यावर थाप मारली आणि जणू त्याच्या बोलण्याला दुजोरा देण्यासाठी घोड्यानं फुरफुरून लगामाला हिसका दिला.

रवीन्द्राला हसू आलं. स्टेशनमास्तर हसला व त्याला म्हणाला, “आपल्यासाठी हरनामचा टांगा मिळेलच अशी माझी खात्री नव्हती. पण तो मिळाला. आता आपल्या प्रवासाची मला चिंता नाही. या मुलुखात हरनामसारखा चाबुकस्वार नाही, आणि त्याच्या घोड्यासारखं तेज जनावर नाही.”

“आपला मेहेरबानी मालिक.” असं म्हणून हरनामनं पुन्हा सलाम केला.

टांगा सुटू लागला तेव्हा स्टेशनमास्तरनं रवीन्द्रला विचारलं, “किती दिवस होणार आहे आपला मुक्काम प्रधानसाहेबांकडे ?”

रवीन्द्र म्हणाला, “मुक्काम होय ? बघूया.” तो किती दिवस थोरल्या भावाकडे राहणार होता ते त्याचं त्यालाच माहित नव्हतं. त्याची ही सफर काहीशी चमत्कारिक होती. राजूच्या घरी त्याचं स्वागत होईल याचीदेखील त्याला खात्री नव्हती. राजूची बायको कदाचित त्याचं आदरातिथ्य करील असा संभव होता. पण ते राजूनं पूर्वीच्या साऱ्या गोष्टी तिला सांगितल्या नसल्या तरच. कदाचित आपल्याला धाकटा भाऊ आहे हे राजूनं आपल्या बायकोला मुळीच कळू दिलं नसेल. तसं असेल तर त्याला पाहताच ती चकित होणार होती. राजू स्वतः त्याचं आनंदानं स्वागत करील हे मात्र शक्यच नव्हतं. आणि हे माहित असूनही तो राजूकडे निघाला होता. आपण येणार आहोत अशी राजूला वर्दी न देता एकदमच त्याच्याकडे जाऊन दत्त म्हणून उभं राहण्याचं त्यानं ठरविलं होतं... तो स्टेशनमास्तरला पुढे म्हणाला, “कदाचित दोन दिवसांत परत फिरेन. पण लहर लागली तर वाटेल तितकं राहीनही.”

स्टेशनमास्तर म्हणाला, “आपली लहर लागेल ! बेशक ! सरकारी फार्म म्हणजे एक बेहद खूबसूरत ठिकाण आहे, आणि प्रधानसाहेब आणि वैजयंतीबाई म्हणजे दुनियेवेगळी गोड माणसं आहेत. या साऱ्या मुलखात ती दोघं ज्याची त्याची प्यारी आहेत. बडे भाईंच्या घरातून आपला पाय लवकर नाही निघायचा. वैजयंतीबाई आपल्याला कसच्या सोडतात लवकर ?”

रवीन्द्र हसला आणि म्हणाला, “बघूया.”

टांगा हलला. “अच्छा ! नमस्ते !” असे उभयपक्षी उद्गार निघाले. हरनाम घोड्याला म्हणाला, “चल बेटा.”

टांग्याच्या मागच्या सुपलीखालून रस्त्याची रुंद पट्टी वेगानं झराझर सरकू लागली. तिच्याकडे पाहता पाहता रवीन्द्रानं सिगरेट काढली, ती पेटविण्यासाठी तीन-चार काड्या वाया घालविल्या, आणि ती पेटल्यावर दोन झुरके घेऊन तो मनाशी म्हणाला, ‘राजूच्या बायकोचं नाव वैजयंती काय ?’ त्यानं आणखी झुरके ओढले. आता जरा खाली सरकलेल्या तिरप्या किरणांनी लाल सोनेरी झालेली झाडांची अंगं बघत तो पुन्हा स्वतःशी पुटपुटला “वैजयंती !” नजरेखालून सरकणाऱ्या रस्त्याच्या पट्टीप्रमाणेच मागील दिवसांच्या अनेक आठवणी त्याच्या